

М.В. Трус, дац., канд. філал. навук
(БДТУ, Мінск)

АРХІЎНЫЯ ЗНАХОДКІ АПОШНІХ ГАДОЎ І ПЫТАННЕ ПАШЫРЭННЯ ГЕАГРАФІ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ АДАПТАЦЫЙ ТВОРЧАСЦІ М. БАГДАНОВІЧА

Шырокі шматкультурны абсяг творчых зацікаўленняў М. Багдановіча, прадстаўлены ў перакладчыцкай дзейнасці, а таксама рознажанравых публікацыях, прадвызначыў шырокую геаграфію міжнароднага розгаласу самой спадчыны класіка літаратуры, якая стараннямі архіўных росшукаў у розных краінах сёння мае патэнцыял да свайго істотнага пашырэння і фактаграфічнага ўзбагачэння.

Апошнімі гадамі на старонках навуковага і метадычнага часопіса “Роднае слова” мы мелі магчымасць прэзентаваць невядомыя публікацыі, у тым ліку прыжыццёвыя, беларускага аўтара, што выйшлі ў Берліне, Вене, Ніжнім Ноўгарадзе (2014, № 9, 10; 2015, № 4). Гэтым разам у фокусе даследчыцкага бачання апынуўся рускамоўны нарыс “Угорская Русь” (1914), украінскае перастварэнне якога, невядомае айчыннай гуманітарыстыцы, пабачыла свет у ЗША ў 1916 г. Ужо сам па сабе гэта беспрэцэдэнтны факт першай прадстаўленасці твораў М. Багдановіча ў далёкай заакіянскай краіне, які меў за сабой лагічны ланцужок канкрэтных крокаў да ўзаемнага спазнання розных народаў – на фоне маштабных геапалітычных зрухаў і моцнага сілавога поля нацыянальнай ідэнтычнасці і гістарычнага шансу дзяржаўнай сцверджанасці ў час Першай сусветнай вайны.

Паводле жанравага вызначэння, “Угорская Русь” – даволі тыповае ў кантэксце папулярных, рэфератыўных выданняў канца XIX – пачатку XX ст., што мелі на мэце даць агульныя звесткі пра гісторыю і культуру краю; тэкст часта суправаджаўся ілюстратыўнымі матэрыяламі і дадаткамі (каларытныя тыпы мясцовага насельніцтва, этнаграфічныя карты і інш.).

Нарыс “Угорская Русь” выйшаў у серыі “Бібліятэка вайны” “Кнігавыдавецтва К. Ф. Някрасава” (афіцыйная назва ўстановы), якое было заснавана ў 1911 г. і праіснавала да 1916 г. З выдавецтвам супрацоўнічалі вядучыя пісьменнікі таго часу: А. Блок, В. Брусаў, А. Белы, Д. Меражкоўскі, Ф. Салагуб і інш.

У рэкламным каталогу “Бібліятэкі вайны”, які друкаваўся на апошняй старонцы кожнага серыйнага выдання, называліся тры працы М. Багдановіча: “Червонная Русь (Австрийские Украинцы)” (№№ 8 – 9), “Угорская Русь” (№ 24), “Братья-чехи” (№ 28). Паводле колькасці

выданняў, іх аўтар, поруч з яраслаўскім калегай П. Крыцкім, займаў лідарскія пазіцыі.

Пераклад нарыса “Угорская Русь” М. Багдановіча на ўкраінскую мову ўбачыў свет у эмігранцкім асяродзі ЗША ў 1916 г. Паводле выходных звестак, брашура “Угорська Русь” выйшла ў Скрэнтане (англ. Scranton, штат Пенсільванія) у друкарні “Народнай волі”, газеты Украінскага рабочага саюзу. У названым горадзе ўкраінская працоўная эміграцыя пачала абжывацца з 1870-х гг., першыя перасяленцы былі заняты ў асноўным на капальнях каменнага вугалю.

На ўкраінскую мову працу М. Багдановіча пераклаў А. Рэвюк, выхадзец з Галіччыны, якая на той час была ў складзе Аўстра-Венгерскай імперыі, прадстаўнік першай хвалі працоўнай эміграцыі ў заакіянскай краіне. Біяграфічныя звесткі пра перакладчыка небагатыя і ўсе яны вядуць да адзінай першакрыніцы – шматтомнага выдання “Энцыклапедыя українознавства”. Амялян Рэвюк (укр. Омелян Ревюк / Рев’юк; 1887 – 1972) – амерыканска-ўкраінскі грамадскі дзеяч, журналіст, публіцыст, перакладчык. Адзін з заснавальнікаў Федэрацыі ўкраінцаў у ЗША (1915), з 1927 г. старшыня Аб’яднання ўкраінскіх арганізацый у Амерыцы.

Структуру асноўнага корпусу тэксту брашуры “Угорская Русь” М. Багдановіча на ўкраінскай мове складаюць прадмова і ўласна тэкст гісторыка-этнаграфічнага нарыса. Ёсць 4 падрэдакцыйныя рэдактарскія (перакладчыцкія) заўвагі, якія адзначаюць страчаную актуальнасць некаторых аўтарскіх меркаванняў ваеннага часу, а таксама даюць дадатковую інфармацыю пра дзейнасць згаданых асоб (Звездзіч, Васілеўскі, Эган). У перакладзе адсутнічае апошні абзац тэксту М. Багдановіча, прыведзены ў пачатку нашага артыкула, – трэба думаць, таксама з-за страты сваёй актуальнасці. Вельмі адметная мова выдання – украінская, з выразным захаванне рэгіянальных асаблівасцей.

Падводзечы рысу пад прэзентацыяй невядомага выдання М. Багдановіча, адзначым наступнае:

1. У навуковы ўжытак уведзена невядомая прыжыццёвая публікацыя класіка беларускай літаратуры, якая вельмі істотна пашырае геаграфію прадстаўленасці нацыянальнага пісьменства першых дзесяцігоддзяў XX ст.

2. У кагорце найбольш ранніх перакладчыкаў М. Багдановіча зафіксавана новае імя – Амялян Рэвюк.

3. З’яўляецца новае адкрытае пытанне: чаму пры наяўнасці вялікай масы тэкстаў, многія з якіх належалі прызнаным спецыялістам па Угорскай Русі, выбар перакладчыка і заакіянскіх выдаўцоў спыніўся менавіта на брашуры М. Багдановіча?